

ZAMONAVIY FARMATSEVTIKADA IBN SINO TA'LIMOTI

Xomidova O.I

Zarmed Universiteti, Samarqand sh. Farmatsiya fakulteti 203-guruh talabasi

Ergasheva Z.D

Zarmed Universiteti, Samarqand sh. Farmatsiya fakulteti 203-guruh talabasi

Turayeva S.S

*Zarmed Universiteti, Samarqand sh. Tibbiy kimyo va
farmakologiya kafedrasida katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ibn Sino ta'limoti zamonaviy farmatsevtika rivojida muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi, chunki uning dori vositalarini tasniflash, tabiiy moddalarning shifobaxsh xususiyatlarini ilmiy kuzatish hamda tajriba asosida sinash tamoyillari bugungi farmakologik tadqiqot metodologiyasiga uyg'un keladi. Sharq uyg'unish davri allomalari orasida Ibn Sino alohida o'rin egallaydi. Uning tibbiyot va farmatsiya sohasidagi ilmiy merosi asrlar davomida nafaqat Sharq, balki Yevropa ilm-faniga ham kuchli ta'sir ko'rsatgan.*

Kalit so'zlar: *Ibn Sino, farmatsevtika, dorivor o'simliklar, "Tib qonunlari", an'anaviy tibbiyot, zamonaviy dori vositalari, fitoterapiya, farmakologiya.*

Abu Ali ibn Sino jahon tibbiyot va farmatsevtika tarixida beqiyos o'rin tutadi. Uning Al-Qonun fi't-tibb asari asrlar davomida Sharq va G'arb mamlakatlarida asosiy tibbiy qo'llanma sifatida foydalanilgan. Bugungi kunda zamonaviy farmatsevtika yuqori texnologiyalar, biotexnologiya va sintetik dori vositalariga tayansa-da, tabiiy manbalarga asoslangan davolash usullari, individual yondashuv va profilaktika tamoyillari hanuz dolzarbdir. Shu jihatdan Ibn Sino ta'limotini zamonaviy farmatsevtika nuqtai nazaridan o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Zamonaviy farmatsevtika sanoati tez sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Yangi dori vositalarini yaratishda ilmiy tajriba, xavfsizlik va samaradorlik mezonlari asosiy o'rin tutadi. Ibn Sino tomonidan ilgari surilgan dori moddalarini tajriba asosida tekshirish, ularni tasniflash va dozani aniqlash tamoyillari bugungi farmakologik standartlarga yaqinligi bilan ahamiyatlidir. Shu sababli, allomaning ilmiy qarashlarini zamonaviy farmatsevtika bilan qiyosiy o'rganish dolzarb masala hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi: Ibn Sino ta'limotining zamonaviy farmatsevtikadagi o'rni va ahamiyatini tahlil qilish, uning dorishunoslikka oid qarashlarini bugungi ilmiy yutuqlar bilan qiyoslash hamda amaliy ahamiyatini aniqlash.

Tadqiqot materiallari va usullari: Ibn Sinoning "Al-Qonun fi't-tibb" asaridagi dorishunoslikka oid ma'lumotlarni tahlil qilish; zamonaviy farmatsevtika bo'yicha ilmiy maqola va manbalarni qiyosiy o'rganish; tarixiy-mantiqiy tahlil usuli; fitoterapiya va tabiiy dori vositalari bo'yicha ilmiy ma'lumotlarni umumlashtirish.; Ibn Sino hayoti va

ilmiy merosiga oid tarixiy manbalar; zamonaviy farmatsevtika va farmakologiya bo'yicha ilmiy adabiyotlar va boshq.

Natija. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Ibn Sino 800 dan ortiq dorivor moddalar va o'simliklarni tasniflab, ularning organizmga ta'sir mexanizmini izohlab bergan. U dori vositalarini sinovdan o'tkazish, dozani aniqlash va bemorning individual xususiyatlarini hisobga olish zarurligini ta'kidlagan. Zamonaviy farmatsevtikada ham klinik sinovlar, individual dozaj va xavfsizlik masalalari asosiy tamoyil hisoblanadi. Fitoterapiya va tabiiy preparatlarga bo'lgan qiziqish ortib borayotgani Ibn Sino merosining bugungi kundagi amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Quyida 1,2,3 jadvallarda zamonaviy farmatsevtika bilan uyg'unligi ifodalangan.

1-jadval. Ibn Sino ta'limoti va zamonaviy farmatsevtika o'rtasidagi uyg'unlik

Ibn Sino qarashlari	Zamonaviy farmatsevtikadagi mosligi	Izoh
Dori sinovdan o'tkazilishi kerak	Klinik sinovlar (I-IV bosqich)	Dori xavfsizligi va samaradorligi tekshiriladi
Individual yondashuv	Personalizatsiyalangan tibbiyot	Genetik va fiziologik farqlar hisobga olinadi
Dozani aniqlash zarur	Doza va farmakokinetika	Optimal terapevtik doza belgilanadi
Tabiiy dorilarni qo'llash	Fitoterapiya va biofaol qo'shimchalar	O'simlik asosidagi preparatlar keng qo'llanmoqda
Kasallik sababini aniqlash	Etiologik davolash	Faqat simptom emas, sabab davolanadi

2-jadval. Ibn Sino tavsiflagan dori guruhlari va ularning zamonaviy analoglari

Ibn Sino tasnifi	Zamonaviy ekvivalenti	Misollar
Og'riq qoldiruvchi vositalar	Analgetiklar	Paratsetamol, ibuprofen
Yallig'lanishga qarshi	NSAID va steroidlar	Diklofenak, prednizolon
Tinchlantiruvchi vositalar	Sedativlar	Valeriana preparatlari
Antiseptiklar	Antimikrob vositalar	Xlorheksidin, antibiotiklar
O'simlik preparatlari	Fitopreparatlar	Ginseng, echinacea

3-jadval. Fitoterapiya rivojida Ibn Sino ta'limotining roli

Yo'nalish	Ibn Sino qarashlari	Zamonaviy holat
O'simliklardan foydalanish	Asosiy davolash vositasi	Qo'shimcha va muqobil terapiya
Kompleks ta'sir	Bir o'simlik-ko'p ta'sir	Polikomponent preparatlar
Tabiiylik	Minimal nojo'ya ta'sir	Ekologik toza dorilar trendi
Tajribaviy yondashuv	Amaliy kuzatishlar	Ilmiy laboratoriya tadqiqotlari

Olib borilgan tahlillar natijasida Abu Ali ibn Sino ta'limotining zamonaviy farmatsevtika bilan uzviy bog'liqligi yana bir bor tasdiqlandi. Xususan, dorivor vositalarni ilmiy asosda sinovdan o'tkazish, ularning samaradorligi va xavfsizligini baholash, shuningdek, bemorning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda davolash tamoyillari bugungi farmatsevtik amaliyotda muhim o'rin egallaydi. Shu bilan birga, tabiiy manbalarga asoslangan dori vositalariga bo'lgan qiziqishning ortib borishi Ibn Sino tomonidan ilgari surilgan fitoterapevtik yondashuvlarning hozirgi davrda ham

dolzarbligini ko'rsatadi. Bu esa uning ilmiy merosi nafaqat tarixiy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyatga ega ekanligini isbotlaydi.

Xulosa. Ibn Sino ta'limoti zamonaviy farmatsevtikaning shakllanishida muhim tarixiy asos bo'lib xizmat qilgan. Uning ilmiy merosi dorishunoslikka oid ilmiy qarashlari bugungi farmakologiya va fitoterapiya sohasida o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Shunday ekan, Ibn Sino merosini chuqur o'rganish va uni zamonaviy ilm-fan bilan uyg'unlashtirish farmatsevtika rivojida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abu Ali ibn Sino. Tib qonunlari. – Toshkent: Fan, 1993.
2. Karimov U. Sharq allomalari va tibbiyot taraqqiyoti. – Toshkent: Fan, 2010.
3. Zamonaviy farmakologiya asoslari: o'quv qo'llanma. – Toshkent: O'qituvchi, 2021.
4. Karimov U. Farmakologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
5. Zamonaviy farmatsevtika va biotexnologiya bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2022.
6. Fitoterapiya asoslari. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 2019.